

הספרות העברית יודעת סופרים ומשוררים רבים אשר הסות עמד על נכב בעידם כאיבם בעצם לכלובם — ואפשר גם בתחילתו — כדעונפלו תחת הנר החייב המיטבילת דיו להוכיח שמות כמובל, מאנה, פיורכר, נסון — כדו העלות לעינינו את כל תפארת האדם והשירה אשר נתמסו מישראל ולא זכינו כי יתלנו במלואם.

אבל אחת אנו יודעים: שירתם של אלה שהמות מתרפק לילה לילה בחלוד נם — שירתם חביבה זיא, שירת עיקר דומה, אין מוכרחים הם להניד את העקר המטלה את נפשם בכל חמדות ושבדונם בכל עיונות ואכזר דיותו — כי הנה משק המות כבד נשמע מעל לראשם, ואולי מהר מהר שמע, לא יוכל לאמור את אשר עוד הומה וסועד בהם היום.

במכתבי ידידות אחד של העלם המשורר מ"ב"ר לרעו הנדול קלמן שולץ מן כתוב לאמור: "אורח המות! אורח חיים!" — מה נורא המושג הזה! כל זועת החיים, אכוליהתוליה החלוטות הנצמחים בניצחם, יסודי הנור והרוח מישראלים בו יתדו, לא העלוקה ולא העולם-הבא — רק תהום היסודים...

אך רחל יודעת את הופורים האלה, אף היא ראתה את המות פנים אל פנים: **בלילה בא המבשר, על משכבי ישב —** כרם, היא לא קללה את החיים, היא ברכה אותם עיניו כלם יעקשוהם, ונדולה מוול "הנה תדע" ו"הלב הער האדם בעל" הנה תדע" ו"הלב הער נים" אמר כי אין מות כלל!

הגוף הרפה הזה, הלב הזה העגום יקני לרבוז גרנרים של עפר פורה, ללחות אדמה הצופים לירדה ופוצצים צינזים לרום. איד קרה הפלא הזה? — אין לנו תשובה אחרת לחידת-חיים מופלאה זו אלא באשר גילתה לנו רחל עממה בשירה "מפיה":

— חשי תדנה הם קצורים מאן, אשר פקדוני בימי העני בקרו עלו בי בארבת רון. הנה היו פעם חיים של בריאות, עמל ויציורה, היה היו פעם שרמתי חיים נגואות, בא הכורת וקטלם, ובאי מייעוץ ומרודות —

ופפע קאהינא, שדומי הצמיחו, דגן ברוך שמש במקום בדרה, רדד החייה האמנותית של שירתה רזה רחל לתת את החיים האכזר דים, רדד השירה עם פלא התחיה.

מהו כוח החיים האלה אשר נם ביותם מפיחהיים עוד כוחם עמיהם "דקום בלב אנה", לנכוד על הופורים ומרהתולו ולכטל את המות? כוחם — היותם חיים של יציורה, היו פועלת ובתיאדמה ובתור באלה המביעו הותמם על נפשה של רחל, על יסודה לחיים ועל תהושת החיים, אין בשירה זו דבורים על כוח העבודה וערכה האומני והביציאלי; אין כאן תעמולה ולא התלהבות הבר דית של העבודה היא חייו, מכל ענה העיניו, אבל בכל שיר ושיר

המעלה את זכרון החיים הקודמים, את הד התדועת הנדולה מפנטהימים שאבדו — נשום את הדות העמל וענלו ונחיש כרטיהיטון והכאב של גזרתהגורל אכזרית המתחבט בין השיר מין:

— אזני מעולם לא השקמתי עם שחר לגן לעבדו בנצח אפיו, סעוקם, בנמים ארפים ויוקרים של קציר, בקרומי עגלה עמוסת אלפיות, לא נתתי קולי בשירה, לכאורה רק זכרונות, ספור, על מה שחיה, כדי לשכך מעט את מרירותי, דהוה, אבל אני מרגישם מתיבם את בי רחם חיים יוצירה של מציאות

פורה הנעצבת יומיום מתוך כנע בלתיאמעיו עם הטבע והעבודה, של מציאות היו הפועלת רחל בשלמות כרתה, ומבאן לתחושת החיים, ליסוד החיים — לקשר אל האדם ה, ביאלום הכורה אל השדה, בכיב סמעניו, כיו נפש ומעונת, עומד לפני האדמה בעני ב, נפש דלהיטוקה" פוכי מן שר לאדמה היסנון השבתות ותפארת:

את אדמה הנותנת לנו קחם קחם — את אדמה — אין אקרתו, אולם אצל רחל מופיעה האדמה כעדרחיים ראשוני, יסודי, היא מרבת עליה ואלוה, כדבר אדם על הקרוב לו ביותר, על האורני ביותר — על

האדם האדמה עבודה גוף חי, נישום, אפשר לחוש אותו בכל רמ"ח אבריו ולהעמד אליו כאל גוף יקר, כשר בבשר: **רק את לי אמי אדמה — אבוא את לקני התורת, אל שנה קתוד להצמיד.**

היש משהו אינטימי יותר אורנני, כמעט זה כמו בחי של אדם והנינו? ומתוך המנע הסמכות הוח נולד יעד החיים הפעיל והלוחם: **פאן על פני אדמה — לא בעבים מעל, על פני אדמה הקרובה האם, להעצב בעצמה ולגיל בגילת העל, היורע קל-כך לנחם.**

הוא אמי הן נחלה עליך, הן נתבע עליונך מאל — נם לא שיר אחד על החיים ברום על הילדות והנעורים בערבות הילע! מהו? אף על הילדותי חם: נמצא השגחה באתר משיריה חם המושרים כפינו הרבה לשיה, אף צ"י יש שורה האומרת:

רק עץ נטעו יד, חופי ירדן שוקטים — כאן התשובה, כאן נלום סורגה קת בארץ, סוד גילוי מולדתי, סוד הנוף האחד — נוף כנרת, החרוד ומתנלה מחדש משיר לשון, יש נוף מרחיב שאתה בא לך מיוו, יש נוף המביא במראותיו בעלות הנפש, ויש גם נוף שממ ותונה-כוססת אשר חבקש לברות, נוף אכל לעולם יקר לך מכל מפורד, וכל תפארת זרה לא חסו חנו מלכך, זה נוף הלב, ואחר כך אף לבנה וכן לאמו.

נוף שירתה של רחל — כנרת, כמו פקחה עיניה לראשונה לראות העולם והארץ, אותו היא נושאתהם על לבה בכל אשר תהיה נוכח לתאר לפנינו את מראה הלב היא שנוצתה לפני הנערה רחל העליו השנית, בעלותה מירכתי לחונן עפר בקעת-בנרות ויחשף בולת אפה: הרים צחיחים סביבם יעידת-בת גדות, נאעמת של ובלעדיו אין עץ סביב, אין ירק, הסרום בא ומשתולל ושורף כהב את כל הנפש על דרכו ואין פיסת-על קטנה אחת לסתרה — ועתה?

נשא עינינו נמננה רק את מ הירוק שותגלו לפנינו בהשקופה הבקעה היא מעל צלע ההר, ירוקעו של אקליפסוסים וזרוע של תירס ודגן נכנה ברוהי ירקתה העמוק וירקתהלתן העסיסי כננות בהיר וירקיהררים וחר — מי הוליד לנו את כל אלה? מה זה את פני הנוף הצחיח? מה עצמו כמעשי-הבריאל?

רק עץ נטעו יד, חופי ירדן שוקטים — כך שרה רחל, וכזכות העל שנמטה, כזכות הלמך ביצורה מחרש — היה נוף כנרת, לנוף האחד והיחיד — הנוף ל מ כנרת — עין-חרוד